

УДК 378.504.22:33

Р.І. Богданов
м. Бердянськ, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ

Сучасна соціально-економічна діяльність суспільства призвела до критичних меж існування людства, а економічна теорія виявилася неспроможною запобігти й сприяти розв'язанню екологічних кризових ситуацій, виникнення яких значною мірою спричинено економічним впливом людини на навколишнє середовище. Водночас, як показує практика, певна ідентичність екологічних проблем та підходів щодо їхнього розв'язання, вимагають високого рівня екологічної освіченості суспільства загалом і фахівців економічної галузі зокрема.

Екологічні спецкурси та економічні дисципліни з екологічним спрямуванням у змісті професійної підготовки як майбутніх економістів, так і викладачів економіки, посідають другорядні позиції. Певною мірою ігнорування екологічних дисциплін відбувається під проводом Міністерства науки й освіти України, що виявляється через стандарти економічних спеціальностей і зміст економічної освіти загалом. Так, на вивчення курсу «Економіка природокористування» й інших економічних курсів з екологічним наповненням, зазвичай, передбачено незначну кількість годин або ж вони взагалі відсутні. Ці аспекти мають активно розглядатися у змісті таких предметів як «Економіка природокористування», «Екологія», «Екологічний аудит», «Екологічний менеджмент», «Регіональна економіка», «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків», «Соціально-економічна безпека», «Управління ресурсами і витратами» тощо.

Нагальність звернення до порушеної проблеми пояснюється й необхідністю подолання протиріч між реальною еколого-економічною ситуацією в країні та рівнем економічної й екологічної підготовки майбутніх викладачів економіки; необхідністю врахування екологічних особливостей соціально-економічного розвитку у процесі підготовки педагогів – економістів і недостатньою розробкою екологічної складової змісту освіти; визнанням необхідності розвитку еколого-економічних цінностей у майбутніх викладачів економіки і недостатньою розробленістю педагогічних умов, які сприяють їх формуванню.

Саме цінності відображають стійке, соціально-зумовлене, вибіркове ставлення людини до сукупності матеріальних і духовних суспільних благ та ідеалів. Отже, еколого-економічні цінності майбутнього викладача економіки є системою ціннісних орієнтацій, що забезпечують гармонійну взаємодію студентів із навколишнім середовищем, за якої задоволення особистих потреб співвідноситься з інтересами збереження й розвитку природи; визначають соціально-відповідальну поведінку особистості педагога у соціумі [3]. Загалом еколого-економічні цінності викладача є результатом відображення глобальних проблем у свідомості та екологізації його світогляду.

Серед сучасних тенденцій у галузі освіти особливе місце посідає наскрізна екологізація змісту освітніх систем. Це зумовлено вирішальною соціальною значимістю «екологізації суспільного екологічно збалансованого розвитку» [7], що уможливило формування широкого інтегрованого погляду особистості на навколишній світ, людство, природу. У зв'язку з цим важливого значення набуває екологізація свідомості, що передбачає зрушення у мисленні, потребах, поведінці кожної людини і спрямовується на обґрунтування розумності людських дій [4]. Водночас екологічна складова світогляду, разом із теоретичними знаннями про закони взаємодії навколишнього середовища і людини, охоплює зокрема емоційні та ціннісні установки суспільства й особистості у сприйнятті природи.

Екологізація провідних фахових економічних дисциплін у ВНЗ має бути спрямована на формування у майбутніх викладачів економіки екологізму, як системи світоглядних й ідеологічних орієнтацій, що виходить з визнання самоцінності природи і необхідності

радикальних змін у ставленні людини до неї. Усе це зумовлює необхідність перетворень в основних сферах суспільного життя – соціоекономічній, ідеологічній, культурній на екологічних засадах. Усвідомлене відчуття долученості до світу природи сприятиме формуванню морально-етичного ставлення викладачів економіки до природи у професійній діяльності та повсякденному житті. Саме екологізація актуалізує завдання надати системі освіти екологічного спрямування, що передбачає посилення еколого-світоглядних орієнтацій навчання, ґрунтовну підготовку екологічно грамотних викладачів [5]. Твердження Л. Лук'янової про те, що ідея екологізації навчального процесу ґрунтується на «екологізації усіх дисциплін шляхом структурування екологічного матеріалу у змістові блоки із подальшим їх упровадженням до змісту навчального курсу, що сприяє уникненню безсистемного розпорошення й органічно вписується в навчальний процес шляхом залучення провідних екологічних понять...», які у навчальних програмах мають проходити наскрізно. Процес розвитку еколого-економічних наукових понять у процесі професійної підготовки майбутнього викладача економіки має бути неперервним, систематичним. Важливого значення також набуває забезпечення мотивації упровадження нових наукових понять, встановлення зв'язків між поняттями, організація пізнавальної діяльності студентів на всіх етапах формування наукових понять у навчально-виховному процесі ВНЗ, оптимальне поєднання різноманітних форм і методів навчання.

Екологізація освіти, вважає Г. Філіпчук, має бути не лише безперервною, але й забезпечувати «годування нації» культурою, знаннями, які постійно оновлюються, інформацією [8]. Учений переконаний, що екологізація усіх ланок освіти покликана формувати суспільний потенціал, який здатен адекватно реагувати на еколого-економічні, технологічні, соціальні зміни.

Зміст і значення екологізації освіти ґрунтується на тому, що екологізація системи освіти, підвищення кваліфікації і перепідготовки спеціалістів – є одним із вирішальних засад і шляхів порятунку природи й самої людини [1]. Вона принципово відрізняється від наявної системи освіти, базується на іншій концепції та доктрині. Тільки на засадах екологізації освіти можна сформувати нові принципи моралі, дати оцінку значення та ролі природи в життєдіяльності й існуванні *Homo sapiens*, формуванні еколого-духовних і моральних якостей особистості відповідно до екологічного світогляду і сутності, мислення і поведінки. Водночас, як підкреслюють учені [2], організація екологізації освіти в цілому в Україні потребує докорінних змін.

Одним із ефективних шляхів реалізації зазначених вище умов є інтерактивне навчання – організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть студентів у колективній співпраці, співтворчості, що ґрунтуються на взаємодії всіх його учасників у процесі пізнання: або кожен має конкретне завдання, за яке він має публічно прозвітувати, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання [6]. Інтерактивне навчання забезпечує таку систему інтерперсональних зв'язків, коли дії і судження кожного суб'єкта педагогічного процесу є самостійними, рівноправними і водночас толерантними. У ході такої діяльності відбувається формування зокрема еколого-економічних цінностей, можливо й їх переоцінка та набуття нових смислів. Інтерактивні форми і форми навчання уможливають систематичне використання в усіх видах навчальної діяльності майбутніх викладачів економіки евристичних методів викладання і методів пошуку вирішення творчих завдань еколого-економічного змісту.

У процесі формування еколого-економічних цінностей у майбутніх викладачів економіки важливу роль відіграють дискусії, еколого орієнтовані вправи, рольові ігри, аналіз і розв'язання професійно орієнтованих ситуацій, які сприяють виробленню позитивної мотивації на майбутню професійну діяльність, розширенню пізнавального інтересу до оволодіння обраною професією, зміщенню акцентів з професійно-особистісних на професійно-предметні, суспільні цінності, перенесенню смислів і значень на дії і вчинки, підвищенню активності, усвідомленню своїх життєвих і професійних орієнтирів і реальних шляхів їх досягнення. У результаті значимі для майбутніх викладачів економіки цілі й

цінності інтегруються у цілісну систему професійного становлення.

Аналіз сучасного стану екологічної освіти свідчить про високий рівень наукової обґрунтованості проблеми, водночас визначає необхідність створення системи екологічної освіти, основними напрямками якої є:

- формування цілісної уяви про взаємодію суспільства й природи, як основи світогляду особистості;
- екологізація змісту навчальних предметів з метою актуалізації проблеми збереження середовища;
- комплексне висвітлення проблем у науково-популярних виданнях, періодичній пресі, телебаченні, що буде сприяти формуванню дбайливого ставлення до природи та усвідомлення її цінності.

Особливого значення набуває екологізація підготовки фахівців у навчальних закладах економічного профілю.

Інтерактивне навчання забезпечує набуття вмінь і досвіду вирішення екологічних проблем, свідоме ставлення до природи, сприяє формуванню мотивації щодо покращення природокористування. Його упровадження сприяє посиленню науковості навчання, зв'язку з практикою, підвищенню пізнавальної активності студентів, зміцненню їхніх знань, що позитивно впливає на процес формування еколого-економічних цінностей, якість професійної підготовки майбутнього викладача економіки. Використання інтерактивних методів навчання дозволяє студентам глибше розуміти, засвоювати і використовувати одержану інформацію, формувати систему еколого-економічних знань із подальшим дорученням її до більш масштабної системи міжпредметних зв'язків. Йдеться також про опанування майбутніми педагогами системи еколого-економічних знань, трансформованих через механізми соціального цілепокладання (еколого-економічні цінності, ідеали) з метою забезпечення подальшої професійної діяльності, спрямованої на єдність соціального й природного відповідно до положень гуманістично орієнтованого підходу в освіті.

Отже, екологізація провідних фахових економічних дисциплін, формування еколого-економічних понять майбутнього викладача економіки, упровадження інтерактивних методів еколого-економічної освіти сприяють формуванню еколого-економічних цінностей, моральної відповідальності, що знаходить відображення у конкретних діях, природоохоронних вчинках педагога.

Література:

1. Буровский А. М. Философские основания экологического образования / А. М. Буровский // Философия экологического образования : [монография] / под общей ред. И. К. Лисеева. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – С. 255–286.
2. Желібо Є. П. Екологічна освіта в стратегії сталого розвитку / Є. П. Желібо, Н. Л. Авраменко // Постметодика. – 2002. – № 7–8. – С. 117–120.
3. Захаренков Е.А. Педагогические условия формирования эколого-экономических ценностей учащихся старших классов: Автореф. дисс... канд. пед. н.: 13.00.01. – Смоленск, 2007. – 19 с., с. 5.
4. Лей В.А. Теоретические основания экологизации образовательных систем // Вісник СевДТУ. Педагогіка: зб. наук. пр. – Севастополь: Вид. СевДТУ, 2009. – Вип. 96. – С. 51–53, с. 52.
5. Лук'янова Л. Б. Теорія і практика екологічної освіти учнів професійно-технічних навчальних закладів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Л. Б. Лук'янова. – К., 2006. – 465 с.
6. Пометун О.І., Пирожено Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с., с. 23–24.
7. Синякевич І.М. Екологізація розвитку: суть, об'єктивна необхідність, принципи, інструменти, перспективи для України / І.М. Синякевич // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць / І.М. Синякевич. – Львів : НЛТУ України, – 2005. – Вип. 15.6. – С. 98–103., с. 98.
8. Філіпчук Г. Г. Еко-етична парадигма в освіті дорослих / Г. Г. Філіпчук // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. праць. – К. : П/П «ЕКМО», 2005. – Вип. 2. – С. 281–286.

В статтє автор рассматривает современное состояние эколого-экономического образования в высшей школе, необходимость экологизации экономики, внедрения в экономические дисциплины экологических понятий, а также введение экологических спецкурсов на экономических факультетах.

Ключевые слова: формирование, экологизация, понятия, эколого-экономические аспекты, спецкурсы, ценности.

In the article an author examines the modern consisting of ekologo-ekonomicheskogo education of higher school, necessity of ecologization of economy, introduction in economic disciplines of ecological concepts and ekologicheskikh special courses on ekonomicheskikh faculties.

Keywords: forming, ecologization, concepts, ekologo-ekonomicheskije aspects, special courses, values.

У статті автор розглядає сучасний стан еколого-економічної освіти у вищій школі, необхідність екологізації економіки, впровадження в економічні дисципліни екологічні поняття та екологічних спецкурсів на економічних факультетах.

Ключові слова: формування, екологізація, поняття, еколого-економічні аспекти, спецкурси, цінності.

УДК 373.5.016:331

В.М. Бойчук
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Формування творчої особистості студента, розвиток його мислення, інтересу до знань завжди були основними завданнями системи освіти загалом і вчителя технологій зокрема. В умовах структурної перебудови економіки країни, переходу до нових соціально-економічних відносин, упровадження інтенсивних технологій і пов'язаних з ними технічних засобів трудове виховання має бути орієнтованим на формування соціально-значимих знань, ціннісних орієнтацій, особистісних якостей, котрі відповідають динаміці соціально-економічних перетворень в Україні і необхідні для адаптації в сфері виробництва з різноманітними формами власності та ефективної творчої праці в умовах підвищення вимог до професійної компетенції робітників на ринку праці.

З цього приводу академік Н. Ничкало говорить: «Нова доба, в яку вступило людство з початку століття і третього тисячоліття, потребує розробки нетрадиційних експериментальних методик, опрацювання шляхів їх творчого поєднання з відомими усталеними дослідницькими методами і методиками ...» [3, с.21].

Аналіз попередніх досліджень. На формування інтересу до знань, розвиток творчої особистості у процесі морального та трудового виховання молоді вказують у своїх працях психологи і педагоги-дослідники, серед яких А. Аронов, І. Бех, Б. Брилін, Р. Гуревич, Й. Гушелей, І. Зязюн, М. Каган, О. Коберник, М. Корець, В. Мадзігон, В. Мазепа, Л. Масол, О. Мелік-Пашаєв, В. Моляко, Н. Ничкало, Л. Новак, Л. Оршанський, О. Отич, В. Радкевич, О. Рудницька, В. Сидоренко, В. Стешенко, Г. Тарасенко, Г. Терещук, О. Тищенко, Д. Тхоржевський, О. Щербак та інші. Проте в наявних працях не розкрито повністю роль розвитку творчого мислення та творчої активності майбутнього учителя технологій.

Мета нашої статті – показати, що в умовах постіндустріального суспільства, яке розвивається швидкими темпами, суттєву увагу треба приділяти розвитку творчого мислення та творчої активності студента, створенню у майбутнього вчителя умов для підвищення інтересу до навчання, зокрема і на уроках технологій.

Виклад основного матеріалу. Кожний викладач хоче, щоб його студенти добре навчалися, з інтересом і бажанням займалися у ВНЗ. У цьому зацікавлені і самі студенти. Але час від часу і викладачам, і студентам, а деколи і батькам доводиться на жаль констатувати: «не хоче вчитись», «міг би гарно займатись, а бажання не має». У таких випадках ми зустрічаємось з проблемою, коли в студента не сформувалась потреба в знаннях, немає інтересу до навчання.